

ARQUITECTURA A L'ESCOLA: CONSTRUÏM ESCOLES AMB FUTUR

Hui m'agradaria parlar-vos de tres qüestions que em semblen interessants:

- Quina es la relació entre escola i arquitectura?
- Podem millorar les nostres escoles?
- Fer una escola per a una cooperativa d'ensenyament té cap particularitat?

QUINA ES LA RELACIÓ ENTRE ESCOLA I ARQUITECTURA?

Què ens ve al cap quan sentim parlar d'arquitectura o construcció als darrers temps?

Ens venen al cap les obres faraòniques, els abusos urbanístics, les construccions sense trellat... però també n'hi ha d'arquitectura més planera, amb més cor i més seny. D'aquesta arquitectura és de la que voldria parlar hui.

Parlar d'arquitectura i d'edificis, de l'espai on viu i es desenvolupa l'activitat escolar és una manera d'assegurar-nos que fem les coses amb trellat, amb seny.

Arquitectura és construir un nou edifici, rehabilitar, ampliar o reorganitzar els que tenim, i fins i tot renovar el mobiliari, pintar-ho tot de colors o plantar un nou arbre. No és tant què fem sinó com ho fem: si n'hi ha una intenció, un anàlisi i una proposta reflexionada, segur que els resultats són positius.

Quan de menys diners disposem i quantes més limitacions tenim, més important és eixa reflexió per saber què és important i què no ho és tant, per aprofitar al màxim els recursos disponibles.

Què pot fer l'escola per l'arquitectura?

Els xiquets aprenen del que escolten a classe, i encara més, del que veuen o viuen. Si estan en contacte amb un edifici estimulants, respectuós amb l'entorn i sostenible, pensaran que això és el mínim que cal exigir a l'arquitectura. Quan siguen adults, seran ciutadans crítics capaços de tindre un criteri i ser exigents amb l'arquitectura i l'urbanisme que els envolta, capaços de rebutjar eixa arquitectura i urbanisme agressius i poc sostenibles dels que parlàvem abans.

Igual que una escola contemporània educa els xiquets i xiquetes en la seua relació amb els companys, amb el menjar, amb els llibres o els ordinadors, té l'ocasió d'educar-los en la seua relació amb l'arquitectura.

Si una escola aspira a transmetre als seus alumnes certs valors com el respecte pel medi ambient, la sostenibilitat i d'altres, poques formes tan efectives de fer-ho com donant exemple amb el seu propi edifici.

L'escola és junt amb la llar familiar, el primer contacte del xiquet amb l'espai edificat i ben bé on més temps hi passaran. Sobre les cases de tots els xiquets no podem actuar, cadascuna respondrà a les possibilitats i circumstàncies personals de les famílies, especialment dures en els temps que vivim. Així és que l'escola és una oportunitat única d'estendre aquest esperit crític respecte de l'entorn edificat i les ciutats. L'escola, com a punt de partida i denominador comú dels ciutadans de l'endemà, té l'ocasió d'eleva el nivell d'exigència de la nostra societat amb l'arquitectura, predicant amb l'exemple.

Cada escola podrà afrontar aquesta tasca en funció de les seues possibilitats i del seu grau de conscienciació, però si us plau us demane que no renunciieu a afegir el vostre granet de sorra a aquest desert. *"Tota pedra fa paret"*.

PODEM MILLORAR LES NOSTRES ESCOLES?

L'educació evoluciona i s'actualitza. L'espai on es desenvolupa també?

La manera d'ensenyar ha evolucionat substancialment des del temps dels nostres avis o els nostres pares, i continua canviant cada dia. El model dels edificis on s'educa ha canviat en paral·lel? No parle del disseny, o l'aparença, sinó d'adaptar els edificis a les noves formes d'ensenyar.

La resposta és que crec que no, o al menys no prou. Un exemple: si n'hi ha de diferents mètodes d'educació, més estàtics o més participatius, més formals o més creatius, per què quasi totes les escoles son paregudes? Parle de la seua organització, dels seus espais, de la seua relació amb l'entorn i de tot allò important per definir com és una escola.

Als darrers anys, al nostre entorn s'han fet nombroses escoles noves, però hem renovat el model d'escola? O bé seguim construint escoles que funcionen com les dels nostres avis i pares. Per descomptat ha canviat la seua aparença, però si mirem més enllà no han canviat tant. Vol dir això que aquest model d'escola no funciona? No, no vol dir això, vol dir que potser no funciona per a tots, potser no funciona sempre i potser no funciona en qualsevol lloc.

Quan a algú li preguntes com es faria sa casa, pensa en la casa dels seus pares, dels seus avis o d'uns amics. Sempre volem recrear un ambient conegut, que ens resulte familiar i on es sentim segurs. Amb l'escola passa el mateix, inconscientment volem recrear l'escola que coneguem, "*de tota la vida*". Això suposa renunciar a moltíssimes possibilitats.

I si cases, una persona en pot conèixer un fum, escoles la majoria no coneguem més que una o dos. Si preguntem a qualsevol com és una escola (l'edifici), segur que ens parla d'una successió d'aules, connectades per corredors, amb un menjador i altres espais comuns, amb uns patis exteriors i una tanca que ho envolta tot.

N'hi d'altres possibilitats?

Evidentment si, moltes i molt diverses. Segurament entre vosaltres n'hi ha molts que ens podríeu parlar de models educatius tan aliens i tan diversos que ens sorprendria a tots. Sense anar tan lluny, jo voldria hui donar-vos uns exemples que no pretenen que els imitem ni ser un catàleg d'opcions, sinó simplement obrir les nostres ments a noves possibilitats, fer-vos veure que fins el que sembla mes sòlid i menys opinable, pot i deu ser qüestionat. Potser el resultat serà que el que hem fet sempre és el millor, però segur que serem capaços de millorar alguns aspectes, i fins i tot trobar noves possibilitats.

Les aules deuen estar ben aïllades de les del voltant per afavorir la concentració... No?

Em sembla que tots estaríem d'acord en que l'unitat que compona una escola es l'aula, i que és important que tinga independència i estiga ben aïllada de les aules i espais del voltant, per tal d'afavorir la concentració del alumnes.

Doncs no necessàriament. En aquesta escola japonesa, el seu director defensa exactament el contrari: els espais oberts i comunicats entre ells son el millor per afavorir la concentració, perquè l'elevat nivell de soroll obliga als infants a aprendre a concentrar-se i a comportar-se amb respecte.

Així ho van exigir als arquitectes, i es va traduir en que un aula està separada de la resta únicament per mobles y caixes apilades que no arriben al sostre. Un avantatge afegit és que des de qualsevol aula o espai es pot saber que passa en els del costat i un professor pot eixir un moment perquè els del voltant poden veure que passa a la seua classe.

Quan els alumnes siguen grans no tindran problema per estudiar o treballar en entorns amb soroll, i alhora sabran comportar-se per tal de no molestar als altres quan comparteixen un espai.

Els xiquets no estan estrictament separats per edats, sinó diferents edats poden compartir activitats en certs moments, i únicament cal moure part d'aquest mobiliari per a aconseguir un espai més gran on fer activitats conjuntes.

No vull dir que anem tots a enderrocar les parets de les aules quan eixim d'ací. És un clar exemple de com qüestionant una llei que sembla sòlida com un roc, es poden obtenir resultats molt positius. Potser en qüestions molt menys radicals podem fer un pensament i treure propostes alternatives molt interessants.

La biblioteca, ha de ser necessàriament un lloc tancat i tranquil?

http://www.e-architect.co.uk/denmark/new_city_school.htm

Bé, normalment sí. Però no sempre...

En aquesta escola en Dinamarca la biblioteca en lloc de estar tancada i aïllada, ocupa una posició central buscant la màxima exposició als alumnes que entren i que passen. L'objectiu és que la biblioteca no siga un lloc estàtic i avorrit al qual accedim puntualment, si no un espai de relació on es fomenti la curiositat i l'interés per la lectura inclús en les hores de pati.

Pel que fa al mobiliari escolar, està tot inventat?

Ací tenim uns exemples de mobiliari escolar poc convencional, que obri les possibilitats d'aprenentatge i d'ensenyament. En aquesta escola a Suècia es fa èmfasi en una manera més informal d'educació, on els alumnes tenen tasques i terminis per fer-les, però tenen gran llibertat per organitzar-se i treballar aïllats o en grups, inclús fomentant la col·laboració entre alumnes de diferents edats.

El mobiliari està pensat per afavorir eixes col·laboracions i estimular els xiquets i xiquetes a desenvolupar les activitats proposades.

<http://www.fastcodesign.com/1665867/school-without-walls-fosters-a-free-wheeling-theory-of-learning#3>

<http://www.fastcodesign.com/1665867/school-without-walls-fosters-a-free-wheeling-theory-of-learning#3>

Com a conclusió d'aquests exemples m'agradaria que quedés clar, més enllà dels dissenys atractius i suggerents que també trobe molt importants per estimular als xiquets i encara més al professorat, que el que resulta imprescindible és que l'edifici estiga projectat en funció del model d'ensenyament i de les idees de l'escola i no a l'inrevés. Si una escola té plantejaments innovadors, si vol marcar una diferència en la seua manera d'ensenyar, possiblement el seu edifici és una ferramenta valuosíssima per a fer-ho. És evident que els exemples que hem vist poden agradar més o menys, ser adequats o no a les nostres circumstàncies, però sense cap mena de dubte donen lloc a noves possibilitats que difícilment podrien tindre lloc en una escola més convencional. Dit això, cadascun deu buscar el seu camí. I l'arquitecte pot ser el vostre aliat en aquesta tasca.

FER UNA ESCOLA PER A UNA COOPERATIVA D'ENSENYAMENT TÉ CAP PARTICULARITAT?

Evidentment si, té moltes particularitats. Per començar, la més important de totes:

Qué és abans l'escola o l'edifici?

Normalment i per desgràcia, al model dominant per les nostres terres, primer es fa un edifici i després es crea l'escola per fer-lo servir. Això vol dir que és impossible que el professorat i la resta del personal prenguen part en el procés de disseny, per no parlar dels pares o els alumnes. Inclús en cas de trasllat o ampliació d'una escola existent, sovint ningú no posa massa atenció a l'edifici fins que està en servei, o no es dona veu més que a una part del col·lectiu (propietat, direcció, cap d'estudis...), o fins i tot no n'hi ha una visió comuna.

Quan n'hi ha una cooperativa, segur que n'hi ha un col·lectiu de gent amb un objectiu i un interès comuns. I de ben segur si han de fer un edifici o bé reformar o ampliar un d'existent, s'ocuparan amb cura de tots els detalls.

Per tal que l'edifici estiga fet a mida, que s'adapte a les necessitats, possibilitats i aspiracions d'una escola, és imprescindible l'existència prèvia de l'institució que el farà servir. Sense aquesta condició, no podem més que replicar un model estàndard i impersonal, allunyat de les necessitats reals del professorat, el personal no docent, els alumnes i els pares.

En aquestos edificis estandarditzats, el professor sovint s'enfrontarà a les limitacions que imposa l'edifici per a fer nous plantejaments educatius. Caldrà lluitar amb l'edifici.

I ara, com s'ho fem per participar tots sense que el procés siga caòtic?

Com a col·lectius, les cooperatives normalment ja tenen un model de participació i de presa de decisions establert. I si no, és bon moment per fer-ho.

Com a arquitectes, el repte per nosaltres és posar ordre al procés. Els debats deuen servir per treure conclusions útils i criteris de projecte sòlids.

Els arquitectes tenim la tasca d'estimular el debat, plantejar possibilitats, obrir els ulls a opcions que ni tan sols sabíem que existien. Més que autor de l'edifici, jo em sent el catalitzador que fa possible que unes idees sobre l'ensenyament cristal·litzen en uns espais amb uns materials i unes característiques determinades.

Com a professional, l'experiència resulta molt enriquidora perquè els resultats, de vegades, van més enllà del que tu pensaves que era possible. Com a procés col·lectiu, els resultats sovint sorprenen, fins i tot a tu mateix.

Quins avantatges té que tothom participe en el procés de disseny?

Òbviament, que les necessitats i els desitjos de cadascun seran presents a l'edifici final, en major o menor mida si el procés ha estat ben fet.

Però té un avantatge menys evident però encara més positiu: que tothom es sent involucrat, que forma part de l'edifici, que és una mica seu.

La sensació més intensa i més satisfactòria és quan t'assabentes que un professor o professora, un pare, una mare o un alumne o alumna parla de l'edifici de la seua escola amb orgull, que se sent a gust i li agrada contar-ho a qui l'escolta. Aquesta sensació és independent dels diners gastats o de l'importància de l'actuació, és més bé un resultat d'un treball ben fet i és més satisfactori quan més grans són les dificultats.

Així és que us anime a endinsar-vos en l'aventura de pensar la vostra escola i fer-la realitat encara que siga molt a poc a poc. Segur que val la pena.

Gràcies a tots i totes per la vostra atenció.